

František Graus

Stručný životopis

Narozen do židovské německé rodiny roku 1921 v Brně. V roce 1931 zemřel Františkovi otec a on zůstal pouze se svou matkou Adou a mladším bratrem Bedřichem. Studoval na německé národní škole, která byla silně nacionálně socialisticky orientovaná. To přivedlo jeho matku k rozhodnutí přehlásit Františka na českou židovskou školu. Zde se setkal s ortodoxním židovstvím, které rychle přijal za své. V roce 1941 byla rodina Grausů převezena do Terezínského Ghetta. Zde se poprvé setkal s marxismem, který ovlivnil jeho smýšlení natolik, že válku vyšel jako skalní příznivec komunismu. Po převratu byl ovšem mezi těmi, kteří prohlédli režim, a jeho politická orientace se tentokrát stočila směrem západním. Po roce 1968 emigroval na západ. Zemřel na prvního máje roku 1989.

Názorové zvraty, které provázely jeho život, do značné míry ovlivnily jeho tvorbu. Jeho dílo je zamyšlením nad odlišným vnímáním historie z pohledu různých ideologií, především nad nacionalistickým vnímáním historie, ve smyslu národně obrozeneckém. On sám samozřejmě nepsal pro poptávku národní hrdosti a vysloužil si tím značnou nepopularitu. Nijak zvláště oblíbený nebyl ani ve vědeckých kruzích, jeho kolegové mu vyčítali marxistickou minulost a jistou aroganci a neústupnost vůči všem, kdo hájili odlišné názory. Jeho rozsáhlé dílo je tímto často z osobních důvodů přehlíženo. Je to dílo historika evropského formátu, pravděpodobně největší osobnosti naší historiografie druhé poloviny dvacátého století. Podařilo se mu učinit z českých dějin jedno z přirozených témat dějin světových.

Dílo

Středem jeho historického zájmu byl raný středověk, počátky našich dějin a dějiny venkovského lidu ve středověku. Byl více než významným dopisovatelem Československého časopisu historického. Jeho historiografické dílo se zabývá jak historií vnímání minulosti, tak i vnímáním minulosti dnes. Popisuje rozdíl mezi pojmy minulost, která je pouze jedna a je neměnná a pojmem historie, jako pojímáním minulosti námi historiky, více, či méně pod vlivem aktuálních nálad a tendencí společnosti. Velmi výraznou myšlenkou je rozdělení minulosti na živou a mrtvou. Živá minulost je skryta v pramenech, úkolem historika je tuto minulost nestranně a vědecky odkrývat. Podléháním nacionalistickým tendencím se ovšem vytváří historie zkreslená, která hubí reálnou minulost a ta se stává minulostí mrtvou.

Dále se zabýval postavením historie mezi ostatními vědami a jejím postavením v povědomí lidí. Kritizoval slábnoucí vliv historie na obory příbuzné a přehlížení historie vůbec, případně její komercializaci, minulost jako tržiště laciných senzací. Sledoval úpadek zájmu o historii v první polovině dvacátého století a následně ztrátu ideálu osvíceneckého pokroku po válečných událostech, které si nejen svět historiků, ale celý společenskovědní svět přiznal jako svoji osobní porážku. Představu lepšího světa pak nahradila lákavá příležitost lehce si přizpůsobit výklad minulosti. V historii viděl smysl především pro kultivaci kolektivní paměti a připomněl, že s historií lze udělat téměř cokoli, jen uniknout ji nelze.

Výtah z publikací Františka Grause...

Graus, F. : *Chudina městská doby předhusitské*. Praha 1949.

Graus, F. : *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské*. Dějiny venkovského lidu od 10. století do první poloviny 13. století. Praha 1953.

Graus, F. : *Naše živá i mrtvá minulost*. In: *Naše živá i mrtvá minulost*. 8 esejí o českých dějinách. Praha 1968.

...a o Františku Grausovi.

Klapště Jan: *Nesnadný návrat profesora Františka Grause*. DaS 24, 2002, č. 3, s. 27–28.

Macek, Josef: *František Graus (14. 12. 1921 – 1. 5. 1989)*. ČČH 88, 1990, s. 208–209.

Šmahel, František: *František Graus / 14. 12. 1921 – 1. 5. 1989 /*. MHB 1, 1991, s. 515–516.